

Nedziedināmi slimo pacientu un piederīgo psiholoģiskās problēmas, aprūpe un saskarsme

Izmantoti ārstes Elisabeth Kübler-Ross grāmatas „On death and dying” materiāli
20 IKS

Ko mirstošie cilvēki var iemācīt ārstiem, māsām, garīdzniekiem un piederīgajiem

Elisabeth Kübler-Ross intervēja mirstošos pacientus, viņu tuviniekus un aprūpes personālu, lai palīdzētu izprast dzīves finālu, mirstošo cilvēku bailes, cerības un izmisumu. Autore lūdza viņus izteikt savas izjūtas un spriedumus, un atrodies nāves priekšā, sniegt padomus, kā labāk izprast un aprūpēt mirstošos pacientus.

Galvenā mācība, ko guva autore, intervējot mirstošos pacientus: **nevis baidīties un izvairīties no tuvuma ar viņiem, nevis slēpt patiesību, bet būt kopā ar viņiem un uz klausīt viņu bēdas, pārdzīvojumus, bailes un sāpes, kas rodas negaidīti nonākot dzīves noslēgumā.**

"Education makes you humble, it doesn't make you proud" Elisabeth Kübler-Ross
Zināšanas dara jūs vienkāršu, tās nedara jūs lepnu.

Materiālu tulkojusi un sastādījusi Margarita Rupenheite, datosalikumu sākotnējā materiālā veidoja Aelita Jansone. Ievietotas arī E.Kübler-Ross izvēlētās R. Tagores dzejas rindas.

Nāves bailes

*Neļauj man izlūgties, lai briesmas ietu man secen, bet gan lai es tām
bezbailīgi acīs raudzītos.*

*Neļauj man izlūgties, lai mazinātos manas sāpes, bet gan stipru sirdi
tās pārvarēt.*

*Neļauj man meklēt dzīves cīņu laukā sabiedrotos, bet gan paļauties pašam
uz saviem spēkiem.*

*Neļauj man briesmīgās bailēs tīkot izglābties, bet liec man cerēt uz pacietību,
ka reiz iemantošu savu brīvību.*

*Iežēlojies un palīdzi man, lai es nekļūtu par nelieti, kas tavu labvēlību tikai savos
panākumos vēlas iemantot, bet ļauj man sajūst tavas rokas varu arī manos maldos.
Rabindranats Tagore, no "Dārznieka".*

Cilvēki jūtas bezcerīgi nomākti, apjukusi, nobijušies sastopoties ar nāvi. Gan agrāk, gan tagad un vienmēr nāve ir bijusi un būs nepatīkama cilvēkiem. No psiholoģijas viedokļa tas ir saprotami un vislabāk to izskaidro divas pamatatziņas, kas pastāv mūsu bezapziņā:

- 1) nāve ir process, kas notiek, bet mēs negribam to saistīt ar sevi. Mums negribas domāt, ka mēs nomirsim. Bezapziņā cilvēks pieņem, ka viņš varētu tikt nogalināts vai ciest nelaiemes gadījumā – t.i., nāve nāk no ārpusē. Doma, ka tā varētu būt saistīta ar cilvēku pašu, nāk no viņa paša ir biedējoša, nepatīkama, satricinoša. Mēs nevaram realizēt saprotošu un atbalstošu saskarsmi ar pacientu, ja mēs ignorējam šo fundamentālo faktu.

- 2) otrs fakts, ko vajadzētu saprast, ka bezapziņā mēs nevaram atšķirt vēlēšanos un rīcību vai darbību. Mums eksistē divas pretējas domas, kas ir pieņemamas sapņos, bet kas ir nepieņemamas un neloģiskas nomoda stāvoklī. Mūsu bezapziņa nespēj diferencēt vēlmi dusmās kādu nogalināt un reālu darbību.

Autore aicina pārdomāt, kāds aprūpes veids mirstošajam varētu būt piemērotāks:

- 1) gulēt savā mājā, savā pierastajā istabā tuvāko cilvēku aprūpē, saņemt no viņu rokām glāzi nomierinošas tējas vai zāles, kas mazina sāpes.
- 2) cits variants – sirēnām kaucot, ātrās palīdzības mašīnā nonākt slimnīcas uzņemšanas nodaļā, kur cilvēks kļūst par bezpersonisku pacientu.

Protams, ne vienmēr ir iespējams veikt ārstēšanu vai sniegt palīdzību mājās, bet ir gadījumi, kad nedziedināmi slimajam lielāku palīdzību dos mīļa cilvēka pasniegta tējas tase nekā i/v sistēma ar dārgiem medikamentiem.

Mums jāmeklē atbilde uz jautājumu: "Vai mēs kļūstam vairāk humāni vai mazāk humāni?" Diemžēl, viena atbilde ir skaidra: pacienti cieš vairāk – ne fiziski, bet emocionāli. Mēs varam viņiem palīdzēt, ja zinām, kā jūtas un par ko domā cilvēks, kas atrodas pēdējās šīs pasaules dienās vai stundās.

Nedziedināmi slimais kā skolotājs

"Teikt vai neteikt", tāds ir jautājums. Šāda jautājuma priekšā atrodas ārsti un māsas, kad uzstādīta kādas ļaundabīgas saslimšanas diagnoze. Daži ārsti informē tuviniekus, bet slēpj patiesību no pacienta, daži ārsti informē arī pacientus par bezcerīgo saslimšanu.

Autore raksta - "es jūtu, ka jautājumam vajadzētu būt nevis "vai teikt...?", bet gan "kā es dalīšos šajā patiesībā ar savu pacientu". To viņa gribētu izskaidrot tālākajās lappusēs. Svarīgi ir kādā veidā pacients tiek informēts par neārstējamo saslimšanu.

Intervējot pacientu par to, kā viņi informēti par nedziedināmo slimību, autorei nācās konstatēt, ka vienmēr pacienti ir domājuši par iespējamo nāvi, vienalga kādā veidā ārsts to pateicis, vai mēģinājis slēpt patiesību vai atklāti atzinis malignitāti.

Pacienta izjūtas ir atkarīgas no veida, **kā** dota informācija.

Vajadzētu ņemt vērā:

- izvēlēties īsto brīdi, kad pacients ir gatavs to dzirdēt;
- respektēt privātumu, - atsevišķā telpā bez liekām personām, nevis cilvēku pilnā klīnikā – hallē vai koridorā;
- dažreiz vēlams tuva, saprotoša cilvēka klātbūtne, saņemot briesmīgo ziņu.

Visi intervētie pacienti uzsvēra, cik svarīga ir empātija, nevis sasteigta, ātrumā pateikta traģiska ziņa. Pacientiem vajag dzirdēt, ka viņi netiks "norakstīti", ka tiks darīts viss iespējamais, lai palīdzētu remdēt sāpes un pagarinātu dzīvi.